

REPRODUKCE OBYVATELSTVA MĚST S 50 000 - 100 000 OBYVATELI

Alois Andrie

Územní analýzy vývoje obyvatelstva se zaměřují většinou buď na nejmenší obce nebo na obce největší, velkoměsta. Stranou pozornosti zůstávají města střední velikosti i města na hranici velkoměst, tj. těch, která mají mezi 50 000 - 100 000 obyvateli. Zvláště jejich současný demografický vývoj je zajímavý a věnujeme mu proto tento příspěvek. Retrospektiva je provedena za vývoj obyvatelstva podle velikostních skupin obcí na jejich územně srovnatelném území.

Od sčítání lidu 1961 do sčítání 1991, kdy se počet obyvatelstva České republiky zvýšil o 730 684 bydlících obyvatel (+ 7,6 %), počet obyvatelstva měst mezi 50 - 100 tis. obyvateli vzrostl o 321 441, což znamenalo přírůstek 38,0 %. Počet obyvatelstva obcí do 10 000 obyvatel se snížil o více než půl milionu, což znamenalo úbytek 10,7 % během třiceti let.

Tab. 1 Počet bydlícího obyvatelstva 1961-1991 podle velikostních skupin obcí

Velikostní skupina obcí podle počtu obyvatelstva v roce 1991	Počet bydlících obyvatel				Přírůstek (úbytek) 1961-1990
	1961	1970	1980	1991	
Do 10 000 obyvatel	5 141 098	4 913 316	4 831 371	4 588 956	-552 142
10 000 - 19 999	694 270	784 135	908 109	953 086	258 816
20 000 - 49 999	800 642	902 481	1 083 045	1 183 875	383 233
50 000 - 99 999	848 851	1 013 798	1 133 222	1 168 292	321 441
100 000 a více	2 088 670	2 193 957	2 336 180	2 408 006	319 336
Úhrn měst s 10 000 a více obyvateli	4 430 433	4 894 381	5 460 556	5 715 259	1 282 826
Úhrn ČR	9 571 531	9 807 897	10 291 927	10 302 215	730 684
Procento obyvatelstva měst s 10 000 a více obyvateli	46,3	49,9	53,1	55,5	175,6

Proti úbytku obyvatelstva zaznamenaného v nejmenších obcích a malých městech, ve všech velikostních skupinách měst v té době počet obyvatelstva vzrostl: relativně nejnižší přírůstky byly ve městech s 10 - 20 tisíci obyvateli (+ 37,3 %), největší byly ve městech s 20-50 tis. obyvateli (+47,9 %). Města s 50-100 tisíci obyvateli vzrostla početně o 38,0 %, což znamenalo tempo blízké tempu růstu měst s 10-20 tisíci obyvateli. Nejpomaleji rostla velkoměsta: přírůstek činil pouze 15,3 %.

Demografický vývoj mezi rokem 1961 a 1991 se v jednotlivých intercensálních obdobích značně lišil. Zatímco prvé desetiletí probíhalo v demografickém útlumu a čistý desetiletý přírůstek obyvatelstva ČR činil pouze 2,5 %, města s více než 10 tis. obyvateli zaznamenala přírůstky 10,5 % obyvatel, což však obojí byl náznak začínající populační deprese. Období mezi sčítáními 1970 a 1980 bylo demograficky příznivější. Po přijetí pronatalitních opatření na přelomu desetiletí vzrostla porodnost na značně vyšší úroveň než v předešlých letech a i když u úmrtnosti nedošlo k výraznějšímu zlepšení, přírůstek obyvatelstva se zvýšil na 4,9 %, a u měst s více než 10 tis. obyvateli došlo ke vzrůstu počtu obyvatelstva o 11,6 %. Přírůstek městského obyvatelstva byl relativně pomalejší než v úhrnu obyvatelstva republiky, což znamenalo zpomalení tempa urbanizace republiky. Poslední období, zahrnující léta 1981 až počátek roku 1991, bylo obdobím nejpomalejšího růstu obyvatelstva České republiky v poválečné epoše, ale i celého demografického vývoje našich zemí od počátku demografické statistiky. Přírůstek činil pouze 10 288 obyvatel, čili 0,1 %.

Tab. 2 Intercensální přírůstky (úbytky) obyvatelstva 1961-1991 podle velikostních skupin obcí (území 1.1.1993)

Velikostní skupina obcí podle počtu obyvatelstva v roce 1991	Přírůstek (úbytek) v procentech v období				Rozložení obyvatel v %	
	1961-1970	1970-1980	1980-1991	1961-1991	1961	1991
Do 10 000 obyvatel	-4,4	-1,7	-5,0	-10,7	53,73	44,55
10 000 - 19 999	12,9	15,8	5,0	37,3	7,25	9,25
20 000 - 49 999	12,7	20,0	9,3	47,9	8,36	11,49
50 000 - 99 999	19,7	11,8	3,1	38,0	8,85	11,34
100 000 a více	5,0	6,5	3,1	15,3	21,82	23,37
Úhrn měst s 10 000 a více obyvateli	10,5	11,6	4,6	29,0	46,29	55,45
Úhrn ČR	2,5	4,9	0,1	7,6	100,0	100,0
Index měst s 10 000 a více obyvateli	-	-	-	381,6	46,3	55,5

V posledním intercensálním období se podobně jako v obdobích předešlých snížil počet obyvatelstva obcí s méně než 10 tis. obyvateli (- 5,0 %), zatímco ve městech s 10 tisíci a více obyvateli naopak počet obyvatelstva vzrostl o 4,6 %. Urbanizace obyvatelstva na srovnatelném území měst a ostatních obcí sice dále vzrostla, ale nadále ve zpomaleném tempu. Přesto při sčítání 1991 mělo 55,5 % obyvatelstva České republiky trvalé bydliště ve městech s 10 tisíci a více obyvateli. Velkoměstského obyvatelstva bylo 23,4 %. Podíl obyvatelstva měst s 50 - 100 tis. obyvateli se mezi sčítáními 1961 a 1991 zvýšil z 8,8 % na 11,3 %. Ačkoli mezi sčítáními 1961 a 1970 i mezi sčítáními 1970 a 1980 bylo tempo přírůstků v těchto městech vyšší než ve velkoměstech, v období 1980 až 1991 kleslo na úroveň přírůstků ve velkoměstech, tj. o 3,1 %. To signalizovalo, že reprodukce obyvatelstva měst na hranici velkoměst se přiblížila modelu reprodukce obyvatelstva samých velkoměst. To je důvodem, proč je třeba tomuto fenoménu věnovat zvýšenou pozornost, protože - jak je známo - velkoměsta znamenají v oblasti reprodukce obyvatelstva zvláštní režim, který v době depopulačních tendencí působí na vývoj obyvatelstva negativně. Na to upozornil už na počátku našeho století A. Boháč, zakladatel české demografie.

Ve svém příspěvku se zaměřujeme nejprve na vývoj obyvatelstva podle velikosti obcí a měst a to za nejnovější období let 1995 - 1997. Všechny statistické údaje nejsou zatím k dispozici, takže bylo možno využít zatím jen dat dosud publikovaných Českým statistickým úřadem. K rozboru používáme ukazatelů přirozených přírůstků obyvatelstva v ročních průměrech a to za všechny velikostní skupiny obcí jako v předešlých tabulkách.

Populační bilance posledních tří let je za Českou republiku dána přirozeným úbytkem 66 239 obyvatel, který byl z necelé poloviny kompenzován aktivní bilancí zahraničního stěhování ve výši 32 203 obyvatel. Počet obyvatelstva ČR tak klesl celkově o 34 036 obyvatel na 10 299 125 ke konci roku 1997. Vnitřním stěhování změnilo obec trvalého bydliště během tří let kolem 600 000 obyvatel, což je značný objem, téměř 2 % ročně. Přesto nedošlo v této krátké době k výraznému územnímu přerozdělení populace. I když výměna obyvatelstva migracemi je relativně vysoká, územní bilance jsou poměrně vyrovnané. V tak krátké době nelze proto zaznamenat žádné dramatické změny. Ostatně i někdejší vyliďňování jižních Čech byl dlouhodobý populační proces.

Tab. 3 Přirozené, migrační a celkové přírůstky obyvatelstva na 1 000 obyvatel ročně v letech 1995-1997 podle velikostních skupin obcí (území v příslušném roce)

Velikostní skupina obcí podle počtu obyvatelstva v roce 1991	Rok 1995			Rok 1996			Rok 1997		
	přirozený	migrační	celkový	přirozený	migrační	celkový	přirozený	migrační	celkový
Do 10 000 obyvatel	-2,5	2,7	0,2	-2,6	2,9	0,3	-	-	-
10 000 - 19 999	-0,4	-0,2	-0,6	-0,7	0,3	-0,4	-	-	-
20 000 - 49 999	-0,2	-1,1	-1,3	-0,2	-0,9	-1,1	-	-	-
50 000 - 99 999	-1,9	-1,7	-2,7	-1,0	-1,7	-2,7	-0,7	-2,0	-2,7
100 000 a více	3,6	0,4	-3,2	-3,5	-0,2	-3,7	-3,4	-0,5	-3,9
Úhm měst s 10 000 a více obyvatel	-1,8	-0,4	-2,2	-1,8	-0,6	-2,4	-	-	-
Úhm ČR	-2,1	1,0	-1,1	-2,2	1,0	-1,2	-2,1	1,2	1,0
Index měst s 10 000 a více obyvatel	-	x	-	-	x	-	x	x	x

Sledujeme-li přírůstky, ev. úbytky obyvatelstva podle velikostních skupin obcí, zjišťujeme, že jak v roce 1995, tak v roce 1996 měla aktivní populační bilanci jen skupina obcí s méně než 10 tisíci obyvateli. Ta vznikla v důsledku aktivního migračního salda, protože na druhé straně tyto obce vykazovaly značný přirozený úbytek. Populační bilance všech ostatních velikostních skupin byly jak v roce 1995, tak v roce 1996 záporné. Čím větší města, tím byly relativní úbytky obyvatelstva větší. Města s 50 - 100 tis. obyvateli ztrácela v posledních třech letech ročně průměrně 2,7 promile svého trvale bydlícího obyvatelstva. Tuto pravidelnost nevykazovala žádná další velikostní skupina měst. U menších měst byly v roce 1996 demografické úbytky menší než v roce 1995, u velkoměst naopak celkové populační úbytky z roku na rok rostly. Všechny velikostní skupiny měst však vykazovaly přirozené úbytky obyvatelstva. Většina z nich pak i úbytky migrační. Pouze nejmenší obce v roce 1995 a nejmenší města s 10 - 20 tis. obyvateli měly migrační přírůstky. Odlišný vývoj obcí do 10 tis. obyvatel v protikladu s vývojem obyvatelstva měst 1995-1997 je novým poznatkem o diferenční reprodukci obcí různé velikosti proti období 1961-1991.

Jestliže vpředu bylo konstatováno, že v intercensálním období 1980 až 1991 se svým populačním vývojem města s 50 - 100 tis. obyvateli přiblížila vývoji ve velkoměstech, pro roky 1995-1997 toto konstatování neplatilo. Populační bilance měst na hranici velkoměst byla vyrovnaná, u velkoměst se relativní úbytky obyvatelstva zvyšovaly. V roce 1995 a 1996 byl obraz a struktura měst s 50 - 100 tis. obyvateli stejný: roční přirozený úbytek 1,0 promile obyvatelstva, migrační ztráta 1,7 promile; výsledný efekt -2,7 promile trvale bydlících obyvatel. V roce 1997 se přirozený úbytek snížil na 0,7 promile, avšak migrační úbytek vzrostl na 2,0 promile. Celková bilance -2,7 promile tedy zůstala i v tomto roce stejná. U velkoměst byl zjištěn odchylný vývoj: přirozené úbytky se mezi jednotlivými roky sice snižovaly, avšak migrační bilance se změnila od původně aktivní v postupně pasivní. Celkovým výsledkem byly proto stále rostoucí demografické ztráty.

Skupinu měst s 50 000 - 99 999 obyvateli představuje 16 měst; z nich 9 na území Čech a 7 měst moravskoslezských. Do souboru měst byla důsledně zařazena města této velikosti. Samozřejmě, že podobné charakteristiky shledáváme také u dalších měst, jejichž počet obyvatel mírně přesahuje dané meze (Liberec - 100 049; Olomouc - 103 870; Prostějov - 49 280). I když svou populační velikostí patří tato města do jedné formální velikostní skupiny, nejde o skupinu demograficky ani sociálně homogenní. Je to dáno jak tím, že např. České Budějovice jsou na prahu skupiny velkoměst, tak tím, že Přerov tenduje k přechodu do nižší velikostní skupiny. Charakteristické pro města s 50 - 100 tis. obyvateli je to, že např. při sčítání lidu 1991 měla tato města stejný relativní zastoupení dětí ve svých populacích (20,9 % dětí mladších 15 let), jako byl úhrn republiky (21,0 %), avšak v poprodukčním věku byl podíl menší (18,6 %) než podíl u celostátní populace (20,5 %). Znamenalo to, že populace v produkčním věku byla ve městech s 50 - 100 tis. obyvateli relativně silnější než v úhrnu

státu, a tím i ve věku reprodukčním (15-49 let), což znamenalo příznivější podmínky pro přirozený rozvoj jejich obyvatelstva. Podíl 60,5 % obyvatel v produkčním věku byl nejvyšší ze všech velikostních skupin obcí. Proto také přirozené úbytky i v letech 1995 - 1997 byly o něco nižší než u velkoměst. Města s 50 - 100 tis. obyvateli jsou ve svém úhrnu průmyslovější než je celostátní úhrn (48,0 % proti 44,9 % v roce 1991), ale mají i vyšší podíl obyvatelstva pracujícího v terciární sféře (40,9 % proti 36,8 % v České republice), což je rovněž přirozené, neboť je to urbanizovaný prostor.

Pro přirozenou reprodukci obyvatelstva je určující podmínkou jednak věkové složení, avšak také další okolnosti. Jednak je to zmíněná odvětvová příslušnost ekonomicky činných osob, avšak ve významné míře je jím i vzdělání obyvatelstva. V roce 1991 připadalo na 100 obyvatel starších 25 let ve městech s 50 - 100 tis. obyvateli 9,8 osob s vysokoškolským vzděláním, v republikovém průměru to bylo 8,9 osob. Rozdíl tedy nijak mimořádný; ve velkoměstech byl tento ukazatel 16,5, čili mnohem významnější. Také způsob bydlení má vliv na realizovanou plodnost. Ve městech s 50 - 100 tis. obyvateli je v rodinných domcích 18,0 % bytů proti 41,2 % v celorepublikovém průměru. Na reprodukční chování však mají vliv i jiné skutečnosti, jako např. populační klima a další psychosociální faktory, které jsou statisticky nepostižitelné, kromě zvláštních demografických výzkumů. A ty nejsou podle velikostních skupin obcí k dispozici.

Tab. 4 Struktura přírůstků (-úbytků) obyvatelstva měst s 50 000-99 999 obyvateli 1995-1997 na 1 000 obyvatel ročně (v území v příslušném roce)

Město	Rok 1995			Rok 1996			Rok 1997			Průměr let 1995-1997		
	přirozený	migrační	celkový	přirozený	migrační	celkový	přirozený	migrační	celkový	přirozený	migrační	celkový
České Budějovice	-0,3	-0,6	-0,9	-0,7	-0,5	-1,2	-0,1	-0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,9
Ústí nad Labem	-0,2	-0,7	-0,9	-0,6	-0,6	-1,3	-0,7	-0,7	-1,4	-0,5	-0,7	-1,2
Pardubice	-2,2	-1,1	-3,2	-1,7	-2,1	-3,8	0,0	-1,8	-1,8	-1,3	-1,6	-2,9
Havířov	0,0	1,8	1,8	-0,1	-2,9	-3,0	-0,8	-1,1	-1,9	-0,3	-0,7	-1,0
Zlín	-3,3	-1,9	-5,2	-3,1	-2,2	-5,3	-2,3	-1,3	-3,6	-2,9	-1,8	-4,7
Kladno	-0,2	0,6	0,3	-0,9	-3,1	-4,0	0,5	-1,3	-0,8	-0,2	-1,3	-1,5
Most	-0,1	-4,8	-4,9	-0,4	-0,6	-0,9	0,4	-3,3	-2,9	0,0	-2,9	-2,9
Karviná	-0,8	-4,1	-5,0	-0,9	-2,9	-3,8	-2,1	-3,9	-6,0	-1,3	-3,6	-4,9
Frydek-Místek	1,2	-4,6	-3,5	0,7	-4,5	-3,8	0,5	-5,9	-5,4	0,8	-5,0	-4,2
Opava	-0,6	-3,4	-4,0	-0,1	-3,7	-3,7	0,0	-5,5	-5,5	-0,2	-4,2	-4,4
Karlovy Vary	-3,9	-0,3	-4,2	-3,6	-1,3	-4,8	-3,0	-3,3	-3,5	-0,6	-4,1	-4,1
Děčín	-1,6	-0,9	-2,5	-1,6	0,1	-1,4	-1,1	-1,7	-2,8	-1,4	-0,9	-2,3
Teplice	-1,1	-1,6	-2,7	-3,0	2,6	-0,4	-2,1	3,6	1,5	-2,0	1,5	-0,5
Jihlava	-0,7	-2,1	-2,9	-1,1	-1,3	-2,3	-0,4	-3,8	-4,2	-0,7	-2,4	-3,1
Chomutov	-1,0	-3,7	-4,7	0,1	-2,2	-2,1	-0,4	-1,1	-1,5	-0,5	-2,3	-2,8
Přerov	-1,0	-4,5	-5,6	-0,2	-4,6	-4,8	0,0	-5,6	-5,6	-0,4	-4,9	-5,3
Celkem	-1,0	-1,8	-2,7	-1,0	-1,7	-2,7	-0,7	-2,0	-2,7	-0,9	-1,8	-2,7
Česká republika	-2,1	1,0	-1,1	-2,2	1,0	-1,2	-2,1	1,2	-1,0	-2,1	1,1	-1,1

Jednotlivá města ze skupiny měst s 50 - 100 tis. obyvateli se mezi sebou i ve shora uvedených ukazatelích značně liší. Např. nejvyšší podíl obyvatelstva v poprodukčním věku (muži nad 60 let, ženy nad 55 let), měl v roce 1991 Zlín (21,5 %), Karlovy Vary (21,4 %) nebo Teplice (20,7 %). Naopak nejnižší podíl starého obyvatelstva měl Frydek-Místek (14,5 %), Karviná (15,9 %) nebo Most (16,1 %). V terciární sféře pracovalo nejvíce ekonomicky aktivních obyvatel v Českých Budějovicích (49,4 %), v Opavě (44,3 %), v Ústí nad Labem (43,9 %) a v Pardubicích (43,4 %). Nejnižší podíl byl naopak v Kladně (34,4 %), v Děčíně (34,8 %) a v Přerově (35,1 %). Nejvyšší podíl vysokoškoláků měly České Budějovice (13,9 %), Pardubice (12,4 %) a Zlín (11,8 %). Proti nim byla města, kde ukazatel byl nejnižší, což byla Karviná (4,6 %), Chomutov (5,6 %) nebo Děčín (6,0 %).

V průměru let 1995-1997 činil průměrný roční úbytek obyvatelstva měst s 50 - 100 tis. obyvateli 2,7 promile. Největší úbytek znamenal Přerov (-5,3 promile ročně). Tato nepříznivá bilance byla způsobena převážně následkem silně negativní bilance stěhováním.

Jde o město, které nemá výrazně nepříznivé věkové složení; podíl obyvatel v poprodukčním věku je podprůměrný. Má však mírně nadprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, které však pracuje v podprůměrném podílu v terciárním sektoru. Druhé demograficky neúspěšné město je Karviná. I zde se na tom podílí především záporná bilance stěhování. Přitom město má nízký podíl starého obyvatelstva a velmi nízký podíl vysokoškoláků. Má také nízký podíl bytů v rodinných domech. Přirozený úbytek patří k relativně nadprůměrným. Na třetím místě s nejvyššími tempy úbytků obyvatelstva je Zlín. Zde představoval významný podíl úbytku přirozený úbytek obyvatelstva a teprve v menší míře záporná migrační bilance. Zlín nemá přestárlou populaci, vzdělání je nadprůměrné a 36,1 % bytů je v rodinných domech. Záporná bilance Opavy má odlišnou strukturu úbytků v tom, že má sice jen 0,2 promile ročních úbytků přirozenou měnou, avšak zápornou bilanci stěhování (-4,2 promile) vznikající přebytkem vystěhování nad přistěhování. Podíl starých obyvatel se zde pohybuje kolem průměru; má však nadprůměrný podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Má vysoký podíl činných v terciární sféře, nadprůměr bytů v rodinných domech a přesto migrační úbytky. Ty patrně vysvětlují nedostatečná bytová výstavba a nízký přírůstek bytového fondu. Na pátém místě z hlediska tempa ročních přírůstků obyvatelstva je Frýdek-Místek. Je to jediné město této velikostní kategorie, které mělo každoroční přirozený přírůstek obyvatelstva, byť se snižující se úrovní, avšak zároveň nejvyšší tempo úbytků migračních. Přitom jde o město s mladší populací, s mírně nadprůměrným podílem vysokoškoláků, s průměrným podílem činných v terciární sféře a s jen málo podprůměrným bytovým fondem v rodinných domech. Posledním městem s ročními průměrnými úbytky obyvatelstva vyššími než 4,0 promile, jsou Karlovy Vary. Ze šesti měst s nejvyššími tempy úbytků je to jediné město ležící v Čechách. Bilance je významná vysokým podílem úbytku přirozenou měnou a s přijatelnými úbytky migračními. Karlovy Vary mají nadprůměrný podíl starého obyvatelstva a vysoce nadprůměrný podíl osob činných v terciární sféře (lázeňství). Mají i vyšší podíl vysokoškolsky vzdělané populace. Bydlení v rodinných domech je podprůměrné.

Z měst, která ztrácela v letech 1995-1997 bydlicí obyvatelstvo nejméně, byly na prvním místě Teplice (-0,5 promile ročních úbytků). Při ročním přirozeném úbytku 2,0 promile to bylo jediné město s aktivní migrační bilancí s ročním průměrem +1,5 promile a to díky bilanci roku 1996 a 1997. Přitom město má vysoký věkový průměr, ale podprůměrný podíl vysokoškoláků. Podíl činných osob v terciární sféře patří k nejvyšším mezi sledovanými městy. Obyvatelstvo bydlí převážně v bytových domech. Druhým městem s nejnižšími tempy úbytků obyvatelstva jsou České Budějovice. Jejich úbytky jsou rovnoměrně rozloženy mezi úbytky přirozené a úbytky migrační. Při průměrném podílu starého obyvatelstva je město charakterizováno nejvyšším podílem vysokoškoláků a nejvyšším podílem činných v terciárním sektoru. Třetím městem v této skupině ztrátových měst je Havířov. Přirozené úbytky byly nízké, avšak vyšší byl podíl úbytků migračních. Ty lze spojovat s úbytkem pracovních míst v těžebním průmyslu. Přitom populace Havířova je relativně mladá, je v ní nízký podíl vysokoškoláků, zastoupení činných v terciární sféře je mírně podprůměrné, bydlení je charakterizováno bydlením v bytových domech. Dalším městem s nejnižšími relativními úbytky je Ústí nad Labem, rovněž město vysoce průmyslové, město s průměrným věkovým složením, nízkým podílem vysoko-

školáků, vyšším podílem bydlení v bytových domech, ale také s vysokým podílem činných v terciární sféře. I toto populačně mírně ztrátové město má úbytky poměrně rovnoměrně rozloženy mezi úbytky přirozené a migrační. Mezi města s nejmenšími úbytky obyvatelstva patří i Kladno s vyššími úbytky migračními. Obyvatelstvo charakterizuje průměrná věková skladba, nízký podíl vysokoškoláků, nižší podíl činných v terciární sféře a dosti vysoký podíl bydlení v rodinných domech. Další města měla již úbytky obyvatelstva vyšší. Jak bylo zřejmé, z pěti zde uvedených měst šlo kromě Českých Budějovic o města "pánevní" ležící v oblasti vyššího ekonomického útlumu, která však přesto měla tempa populačních úbytků nižší než ostatní většina měst. Ztráta pracovních příležitostí nevedla k vyšším migračním ztrátám, přirozené úbytky - kromě Teplic - byly jak ve srovnání s celostátními ukazateli, tak ve srovnání s ostatními městy této velikosti podprůměrné.

Tempa ročních úbytků obyvatelstva devíti měst v Čechách se lišila od temp úbytků v sedmi městech moravskoslezských. Průměrná velikost měst této velikostní kategorie v Čechách byla počátkem roku 1995 kolem 72 000 obyvatel, města moravskoslezská měla v průměru téměř 69 000 obyvatel. Tempa úbytků měst v Čechách se z roku na rok snižovala: -2,7 => -2,5 => -1,5 promile; u měst na Moravě a ve Slezsku se naopak úbytky zvyšovaly: -3,5 => -3,9 => -4,2 promile. Přitom přirozené úbytky měst v Čechách byly v průměru vyšší než u měst moravskoslezských; pokud šlo o úbytky migrační bylo tomu naopak a to ještě s tím rozdílem, že úbytky v souboru měst v Čechách se postupně snižovaly, kdežto v moravskoslezských městech se migrační úbytky zvyšovaly: -2,7 => -3,2 => -3,6 promile; u měst v Čechách klesaly: -1,5 => -1,0 => -0,9 promile.

Tab. 5 Bilance obyvatelstva měst s 50 000-99 999 obyvateli 1995-1997 (v území v příslušném roce)

Město	Počet obyvatel		Rozdíl v %	Město	Počet obyvatel		Rozdíl v %
	1. 1. 1995	31. 12. 1997			1. 1. 1995	31. 12. 1997	
České Budějovice	99 793	99 548	-0,2	Karlovy Vary	55 532	54 850	-1,2
Ústí nad Labem	97 248	96 906	-0,4	Děčín	54 071	53 276	-1,5
Pardubice	94 141	92 980	-1,2	Teplice	52 896	52 811	-0,2
Havířov	87 703	87 586	-0,1	Jihlava	52 902	52 408	-0,9
Zlín	83 461	82 292	-1,4	Chomutov	52 345	51 911	-0,8
Kladno	72 064	71 737	-0,5	Přerov	50 728	49 930	-1,6
Most	71 221	70 599	-0,9				
Karviná	67 412	66 420	-1,5	Celkem	1 117 503	1 107 614	-0,9
Frýdek-Místek	63 268	62 474	-1,3				
Opava	62 718	61 886	-1,3	Česká republika	10 333 161	10 299 125	-0,3

Výslednou populační bilanci představuje přehled o celkových úbytcích obyvatelstva 16 měst s počátečním stavem 50-100 tis. obyvatelstva. Největší relativní úbytek obyvatelstva zaznamenal Přerov (-1,6 % trvale bydlicích obyvatel). Tento úbytek zároveň znamenal výstup města z této velikostní kategorie měst do nižší velikostní skupiny. Karviná a Děčín ztratily 1,5 % trvale bydlicího obyvatelstva. Nejmenší úbytky zaznamenaly Havířov (-0,1 %), České Budějovice a Teplice (-0,2 %) a Ústí nad Labem (-0,4 %). Úhrn 16 měst s 50-100 tis. obyvateli ztratil během tří let 0,9 % obyvatelstva vykazovaného počátkem roku 1995, což bylo třikrát tak rychlé tempo než jaké úbytky měla celá Česká republika.

Při sčítání lidu 1991 představovalo obyvatelstvo měst s 50-100 tis. obyvateli 11,3 % obyvatelstva České republiky. Do konce roku 1997 klesl tento podíl na 10,8. Proto je nutno věnovat této významné skupině měst větší pozornost než dosud, ať jde o rozbor demografické, ekonomické nebo sociální.

Doc.RNDr. Alois Andrlé, CSc.
TERPLAN, a.s.